

Julita Niedźwiecka-Ambroziak
Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu

Czytniki z kolekcjami e-książek – nowe rozwiązania w Bibliotece Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu

Streszczenie: W artykule autorka prezentuje realizację dotacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi, warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia. Dotacja miała miejsce w Bibliotece Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu. W 2013 roku wdrożono tu nowatorskie działanie w środowisku akademickim, a mianowicie zakupiono e-booki (e-książki) w formacie e-pub i PDF, a następnie wgrano je na czytniki Vedia K10 (również sfinansowane z ministerialnej dotacji). Stworzono w ten sposób tematyczne, akademickie kolekcje wypożyczane studentom oraz pracownikom WSB na 20 czytnikach e-książek. Rok później biblioteka otrzymała w darze od założyciela (TEB Akademia) 25 czytników typu Kindle. Autorka opisała koncepcję oraz proces wdrażania nowych form zbiorów w bibliotece. W ten sposób zaprezentowano zmiany zachodzące w bibliotece przede wszystkim w oferowanych przez placówkę usługach, jak i wzbogacaniu profilu gromadzonych zbiorów. Niewątpliwie są to procesy wpływające na pozytywny wizerunek placówki uczelnianej wśród użytkowników. **Słowa kluczowe:** nowoczesne technologie w edukacji, czytniki e-booków, e-książka, czytelnik 2.0

Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu jest częścią holdingu TEB (Towarzystwo Edukacji Bankowej SA, Centrum Rozwoju Szkół Wyższych TEB Akademia sp. z o.o., TEB Edukacja sp. z o.o. oraz Wyższych Szkół Bankowych). Ze względu na swoją strukturę, zakres działalności oraz charakter jest to jedna z największych niepaństwowych instytucji edukacyjnych w Polsce. Towarzystwo Edukacji Bankowej powołało do życia firmę Centrum Rozwoju Szkół Wyższych TEB Akademia i uczyniło z niej założyciela Wyższych Szkół Bankowych w Gdańsku, Poznaniu, Wrocławiu i w Toruniu (ta placówka powstała w 1998 roku i jest to również data utworzenia Biblioteki WSB) wraz z wydziałami zamiejscowymi (w Bydgoszczy, Chorzowie, Gdyni, Opolu i Szczecinie). Wyższe Szkoły Bankowe wraz z wydziałami zamiejscowymi obecne są w 10 miastach, poza jednostkami macierzystymi, WSB oferuje studia podyplomowe w Łodzi¹.

¹ TEB Akademia. Centrum Rozwoju Szkół Wyższych [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.teb-akademia.pl/pl,o-nas,grupa-kapitalowa>.

Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej (WSB) w Toruniu posiada księgozbiór liczący ponad 42 000 zbiorów zwartych (książki, książki elektroniczne, materiały informacyjne), zbiory audiowizualne, czasopisma (czasopisma branżowe, zeszyty naukowe, roczniki i opracowania statystyczne), mapy, dokumenty kartograficzne i specjalistyczne bazy danych o tematyce zgodnej z profilem kształcenia w uczelni, pomocne w poszukiwaniu informacji biznesowych, gospodarczych i politycznych. W roku 2013 zrealizowano w bibliotece WSB w Toruniu projekt ministerialny dedykowany osobom niepełnosprawnym. Na jego mocy uczelnie wyższe mogą otrzymać z budżetu państwa dotację, przeznaczoną na finansowanie kosztów realizacji inwestycji służących kształceniu niepełnosprawnych studentów i doktorantów².

Zgodnie z zaleceniami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego uczelnie samodzielnie podejmują decyzje, na jakie zadania związane z procesem kształcenia studentów i doktorantów niepełnosprawnych przeznaczą ww. dotację.

Wśród praktykowanych przez uczelnie zadań znajdują się między innymi:

- zakup sprzętu i urządzeń specjalistycznych wspomagających proces kształcenia (w kwocie jednostkowej nieprzekraczającej 3500 zł),
- zakup literatury specjalistycznej i naukowej,
- opracowywanie materiałów dydaktycznych i naukowych w formie dostępnej dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami³.

Korzystając z wymienionych powyżej możliwości realizowania różnorodnych zadań w ramach dotacji ministerialnej w Bibliotece WSB w Toruniu zakupiono tablety, audiobooki oraz czytniki. Co ważne, zdecydowano się przy tym na wdrożenie nowatorskiego w skali ogólnopolskiej działania czyli zakup e-książek⁴ (dalej: e-book, książka elektroniczna, publikacja elektroniczna, książka 2.0), a następnie wgranie ich na czytniki. Grupą, której zadedykowano urządzenia wraz z wgranymi na nie książkami elektronicznymi są studenci niepełnosprawni mający pierwszeństwo przy wypożyczaniu urządzeń, ale z urządzeń korzystają też wszyscy aktywni użytkownicy biblioteki.

Stworzono w ten sposób akademickie kolekcje e-booków udostępniane studentom oraz pracownikom Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu na dziesięciu czytnikach e-książek. Ogółem w Wyższych Szkołach Bankowych Bydgoszczy i Torunia

² Wsparcie niepełnosprawnych studentów i doktorantów. In Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nauka.gov.pl/wsparcie-niepelnosprawnych-studentow-i-doktorantow>.

³ Dotacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi, warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia. In WikiPSRP [online], 2014 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web http://wiki.psrp.org.pl/Dotacja_Ministerstwa_Nauki_i_Szkolnictwa_Wyższego_na_zadania_związane_ze_stwarzaniem_studentom_i_doktorantom,_będącym_osobami_niepełnosprawnymi,_warunków_dopełnego_udziału_w_procesie_kształcenia.

⁴ E-książka – treść zapisana w formie elektronicznej, przeznaczona do odczytania za pomocą odpowiedniego oprogramowania zainstalowanego w urządzeniu komputerowym (za S. Kotulą, *Komunikacja bibliologiczna wobec World Wide Web*, s. 111).

oddanych zostało do użytkowania 20 czytników z wgranymi kolekcjami książek, z czego 10 czytników posiada Biblioteka WSB w Bydgoszczy — zostały one przekazane do jej dyspozycji po zakupie i dostosowano się tam do koncepcji toruńskiej. Dlatego też w dalszej części artykułu mowa jest już tylko o agendzie toruńskiej jako opracowującej koncepcję i wdrażającej nowe formy zbiorów.

Na każdym z urządzeń wgrano e-książki ściśle związane z profilem gromadzenia zbiorów naukowych w Uczelni. I tak w kolekcji bydgoskiej wczytanych jest 114 tytułów (są tu dwie podkolekcje: pierwsza zawierająca 73 tytuły e-publicacji i druga posiadająca 41), natomiast w toruńskiej agendzie wypożyczanych jest łącznie 139 tytułów (pierwsza ma wgranych 74 e-książek, a druga 65 tytułów e-publicacji). Są to podręczniki akademickie, zbiory praw z komentarzami, wydawnictwa encyklopedyczne i słownikowe w formie elektronicznej.

Czytniki e-książek: wybór typu urządzenia, formatów e-książek i ich zabezpieczeń

Czytnik e-booków to urządzenie pozwalające przechowywać tysiące książek, a technologia jego wykonania daje znacznie lepszy komfort czytania niż na ekranie monitora komputera, telefonu czy tabletu. Dzięki matowej matrycy tekst można czytać w każdych warunkach, nawet w pełnym słońcu⁵. Istotną dla komfortu użytkowania, jeśli nie najważniejszą kwestią, jest tu jakość ekranu i renderowanych liter. Tekst w czytniku jest czytelny, litery wyraźne, można wybrać kilka wielkości czcionki w zależności od upodobań czy potrzeb. Możliwość zmiany wielkości tekstu to spora przewaga czytnika e-booków nad papierową książką, zwłaszcza dla osób niedowidzących. W związku z tym, że jest to również najbardziej podstawowa cecha czytników, dlatego w przypadku biblioteki o wyborze konkretnego typu urządzenia zadecydowały parametry związane z obsługiwaniem przez urządzenie formatami. Biblioteka WSB w Toruniu w swoich kolekcjach posiada e-książki w formatach e-pub⁶ i PDF⁷. W związku z powyższym Biblioteka zdecydowała się na zakup Vedia eReader K10, a nie popularnego Kindla. Vedia to lekki czytnik książek z ekranem w technologii papieru elektronicznego O-paper⁸.

⁵ Deluga E., Krzesimowska E., Skotnicka A., *E-books czyli książki cyfrowe*. In *SlidePlayer* [online], 2013 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://slideplayer.pl/slide/60115>.

⁶ Jest to jeden z najpopularniejszych standardów zapisu (oficjalnie zatwierdzony przez International Digital Publishing Forum (IDPF) w 2007 r.), obsługiwany jest przez większość czytników czy programów do czytania. Nie posiada podziału stron, łatwo można dostosować wyświetlany tekst do wielkości wyświetlacza tj. wyskalować wielkość fontu, posiada możliwość wyszukiwania w tekście, robienie notatek czy zakładki.

⁷ PDF nie jest typowym formatem zapisu e-booków. Cechą tego formatu jest sztywny podział stron. Sprawdza się do publikacji zawierających dużo grafiki i do używania na dużych wyświetlaczach.

⁸ Technologia O-paper imituje wygląd papierowej książki. Litery, cyfry, znaki, obrazy mają wygląd zwykłego atramentu, ponieważ ten wyświetlacz odbija światło jak papier. W przeciwieństwie do konwencjonalnych ekranów LCD, które emitują światło, ekran w technologii O-paper jest bardzo czytelny, nie tylko we wnętrzach, ale również w świetle słonecznym, a kąt widzenia jest bliski 180 stopni.

Przy podejmowaniu decyzji o zakupie znaczący był również fakt, iż czytniki Kindle Amazonu (to ważne w przypadku biblioteki kupującej e-książki w określonym z góry przez wydawcę formacie) mają kilka wad: trudności w czytaniu polskich czcionek i w odczycie formatu e-pub czy PDF, a w takim formacie zakupiono e-książki tematyką obejmujące nauki społeczno-ekonomiczne. Coraz więcej książek można co prawda nabyć jako odczytywany przez Kindle format mobi⁹, ale jeśli posiada się dużą elektroniczną bibliotekę z publikacjami w e-pub, to konwersja plików do formatu Amazonu może być bardzo czasochłonna.

Szczególnie przydatna w Vedii okazała się być obsługa plików PDF, wraz z możliwością powiększania tekstu i wyświetlania grafik. Jeśli tylko plik nie składa się z samych skanów, a ze zwykłego tekstu z dodatkiem ilustracji, można wielkość liter niemal dowolnie dostosować do swoich potrzeb. Kindle również obsługuje PDF, ale w jego przypadku można powiększać wyłącznie całą stronę, co jest bardzo kłopotliwe podczas czytania.

Wszystkie zakupione e-książki posiadają zabezpieczenia typu DRM — Digital Rights Management¹⁰ — cyfrowe zarządzanie prawami. Aby czytać ten format należy posiadać ID ADOBE i autoryzować urządzenie poprzez pobranie i zainstalowanie bezpłatnego programu Adobe Digital Editions. Jest to format najczęściej spotykany przy publikacjach w formacie PDF. Książki zabezpieczone DRM można wyświetlić na 6 urządzeniach (+1 co roku). Jest tu ograniczona liczba stron, które można drukować, albo ilość stron, które można wydrukować w ciągu dnia. Czasami w ogóle brakuje tej możliwości. Operacja kopiowania może tu być również ograniczona lub niemożliwa.

Podobnie jak w przypadku wyboru formatów, tak i w kwestii zabezpieczeń, w których wydawana jest e-książka, Biblioteka WSB nie miała możliwości wyboru. Kompletując księgozbiór specjalistyczny mieszczący się w zakresie nauk ekonomiczno-społecznych korzystała przy tym z usług kilku renomowanych wydawnictw (wszystkie e-booki zakupiono u wydawców — Wolters Kluwer, CH. Beck, Helion, Złote Myśli, PWN), w których e-booki sprzedawane są w formacie e-pub i PDF z zabezpieczeniami typu DRM. Tak więc wszystkie e-booki wgrane w czytniki i tworzące kolekcje są zabezpieczone Digital Rights Management.

Wyświetlacze oparte na technologii O-paper są energooszczędne, gdyż nie korzystają z tylnego podświetlenia matrycy do wyświetlania obrazów, które zużywa najwięcej energii, a wyświetlają obraz poprzez odbicie światła z otoczeniem. Źródło — informacja producenta: [Vedia eReader K10]. In AB S.A. [online], 2015 [dostęp 2016- 04-12]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ab.pl/catalog/product/248122?language=pl>.

⁹ Format MOBI autorstwa firmy Mobipocket. Obsługiwany jest przez dowolne urządzenia pod warunkiem jego natywnej obsługi lub zainstalowania oprogramowania pozwalającego na jego odczyt. Odmianą tego formatu jest PRC czy AZW.

¹⁰ WM — Watermark — znak wodny. Zabezpieczenie przypisane do posiadacza ebooka, umieszczone w kodzie pliku, a generowane w procesie zakupu publikacji. Książkę w tym zabezpieczeniu można używać na wielu urządzeniach i nie wymaga dodatkowych działań. Pliki z tym rodzajem zabezpieczenia można kopiować i drukować nieograniczoną ilość razy.

Warto zaznaczyć jeszcze jeden aspekt posiadania kolekcji e-booków na czytnikach. E-książka w prawodawstwie traktowana jest jako usługa, a nie produkt¹¹. Wynika to z dyrektywy Unii Europejskiej z 2006 r., w której książka drukowana została uznana za towar, wobec którego państwo może zastosować obniżoną stawkę VAT. Natomiast e-książka, według UE, to „usługa świadczoną drogą elektroniczną” i w tym przypadku zniżki podatkowe nie przysługują¹². W Polsce wyjątkiem są audiobooki, czyli książki czytane przez lektora, które są traktowane na równi z papierowymi publikacjami, jest to ukłon ministerstwa finansów w stronę niewidomych. Oprócz wyższych cen e-książek konsekwencją unijnego ustawodawstwa dla użytkowników jest fakt, iż po ściągnięciu na dysk, czytnik czy inny nośnik nie można e-booka oddać czy wymienić na inny format (Amazon za opłatą może dokonać przekonwertowania). Istnieją jednak programy czy strony www, gdzie formaty można bez problemu przekonwertować i gdzie istnieje możliwość dokonania operacji bezpłatnie z posiadanego formatu na inny. Z programów takich można wymienić Calibre, a z usług online stronę www To ePub¹³. Tu należy nadmienić, że w Bibliotece WSB nie zdecydowano się na przekonwertowywanie plików, na urządzenia wgrawano tylko oryginalne pliki zakupione z zabezpieczeniami DRM.

Koncepcja i proces wdrażania kolekcji e-booków na czytnikach

Wdrożenie w Bibliotece WSB możliwości wypożyczania czytników z wgranymi kolekcjami, wiązało się z opracowaniem koncepcji ich udostępniania, a następnie jej realizacją. Zakup i opracowanie rzeczowe e-książek nastąpiły w przeciągu 3 miesięcy (styczeń-marzec 2013 r.). W tym okresie nabyto 180 tytułów — 257 egzemplarzy (plików) ze specjalistycznymi e-bookami (PDF i EPUB) w księgarniach wydawnictw: C.H. Beck, Wolters Kluwer, Złote Myśli, Helion. Wszystkie tytuły zostały zainstalowane na stacjonarnym komputerze „matce” w czytelniku, a 5 kopii z każdego tytułu przekopiowane i wgrane w poszczególne czytniki z odpowiednimi kolekcjami tematycznymi.

Ścieżka dostępu do poszczególnych książek na czytnikach wygląda następująco: użytkownik ze strony głównej czytnika przechodzi do zakładki *Explorer*, a następnie do pliku *Digital Editions/Kolekcja*, stąd wybiera interesującą go książkę (kolekcje ułożone są w kolejności alfabetycznej wg tytułów). Z kolei z pozycji katalogu bibliotecznego ProLib OPAC, opis formalny czytników wygląda następująco: *Czytnik (Biblioteka WSB — Toruń). Kolekcja I* — urządzenie traktowane jest jak dokument elektroniczny. Rekordami powiązanymi są tu opisy bibliograficzne książek (e-książek). Czytelnik korzysta z dwóch pozio-

¹¹ E-book traktowany jest jako usługa, dlatego obarczona jest ona 23% VAT, podczas gdy tradycyjna książka tylko 5% podatkiem. Powoduje to dość wysokie ceny e-książki w odniesieniu do tradycyjnej publikacji.

¹² K. Lewandowski, P. Fałkowski, *Dyrektywa VAT 2006/112 : komentarz*, Warszawa, 2012, s. 223, s. 782.

¹³ *To ePub* [online], 2016 [dostęp: 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://toepub.com>.

mów wyszukiwania, może odnaleźć czytnik i zorientować się jakie książki są na niego wgrane. Może również szukając po tytule czy hasle przedmiotowym znaleźć konkretny interesujący go tytuł. Otrzyma wtedy informacje, iż w tym przypadku opisem formalnym jest opis bibliograficzny wydawnictwa zwarte- go, a rekordem powiązany czytnik (wraz z informacją czy jest to kolekcja 1, czy też 2). Z poziomu opisu tytułu użytkownik może zrobić zamówienie lub rezerwację na czytnik z interesującym go tytułem czy tytułami.

Tytuły książek wpisują się w specyfikę zbiorów bibliotecznych: układ tematyczny księgozbioru w bibliotece był tu najistotniejszy, gdyż to właśnie według niego utworzono kolekcje. Zakres treściowy księgozbioru podzielono na pół i tak *Czytnik z kolekcją I* zawiera e-książki tematycznie dostosowane do działów od 0 do VII, a *Czytnik z kolekcją II* to publikacje dostosowane treścią do działów VIII- XIV. Mechanizm tworzenia poszczególnych kolekcji wygląda następująco :

5 czytników z kolekcją e-książek tematycznie dopasowanych do działów 0-VII (postarano się, aby do każdego z nich zakupić co najmniej 10 tytułów treściowo z nim związanych)

- 0. Dział ogólny (słowniki leksykony)
- I. Filozofia. Psychologia. Pedagogika
- II. Nauki Społeczne. Historia. Bezpieczeństwo wewnętrzne
- III. Nauki ekonomiczne
- IV. Bankowość
- V. Rachunkowość. Księgowość. Audyt
- VI. System podatkowy państwa
- VII. Państwo i prawo. Nauki prawne

5 czytników z kolekcją e-książek tematycznie dopasowanych do działów VIII-XX

- VIII. Matematyka. Informatyka. Statystyka
- IX. Finanse
- X. Praca. Ubezpieczenie
- XI. Zarządzanie Przedsiębiorstwo
- XII. Marketing. Public relations
- XIII. Turystyka i rekreacja Ochrona środowiska
- XIV. Socjologia
- XV. Języki obce

Ten mechaniczny podział księgozbioru nie jest pozbawiony mankamentów. Na jednym czytniku użytkownik znajdzie książki bardzo różniące się od siebie problematyką, przykładowo z komentarzami prawnymi sąsiadują tytuły dotyczące filozofii czy psychologii. W praktyce bibliotecznej wydaje się, iż kolekcje książek są zbyt szerokie tematycznie i przy dużej ilości tytułów na czytniku część pozycji jest blokowana mimo braku potrzeby ich użytkowania. Tutaj nasuwa się wniosek, że czytniki w obecnej formie pozostaną atrakcyjną, ale na pewno nie główną, czy znaczącą pozycją w katalogu bibliotecznym. Mimo to, doceniając atrakcyjność i duże zainteresowanie użytkowników tą nową for-

mą zbiorów, Biblioteka WSB w Toruniu planuje w dalszym ciągu rozwijać ofertę. Planowany jest zakup kolejnych czytników, jednak nieco inaczej miałyby tu być zorganizowane kolekcje. Każdy czytnik posiadałby wgrane e-książki o wąskiej specjalizacji i przykładowo czytnik przypisany do działu *Zarządzanie zasobami ludzkimi* miałby wpisane w pamięć pliki książek wyłącznie z literaturą powiązaną tematycznie ze sobą. Docelowo do każdego czytnika zostałyby zakupionych po kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt tytułów ściśle powiązanych ze sobą tematami.

Tu należy nadmienić, iż w rok po zakupie czytników i wgraniu na nich kolekcji książkowych, w roku 2014 zbiory toruńskiej Biblioteki WSB powiększyły się o 25 czytników Kindle, które instytucja otrzymała w darze od założyciela — TEB Akademia w Poznaniu, z czego 10 czytników Kindle przekazano Bibliotece WSB w Bydgoszczy, a 15 urządzeń pozostało do dyspozycji użytkowników toruńskiej wypożyczalni. W ich przypadku zdecydowano o niewgrywaniu kolekcji książkowych, ponieważ zaistniały trudności z odczytem na czytnikach Kindle formatu PDF oraz polskiej czcionki. Użytkownik wypożycza na określony czas urządzenie, na które samodzielnie wgrywa interesujące go tytuły. Przy zwrocie może je usunąć, bądź pozostawić do dyspozycji innych czytelników.

Praktyka wypożyczania czytników z e-kolekcjami

Jak dotąd żadna z bibliotek uczelnianych w kraju nie zdecydowała się na udostępnianie zakupionych e-booków na czytnikach. Czytniki jako urządzenia, na które użytkownik sam wgrywa interesujące go tytuły wypożycza Biblioteka Uczelni Techniczno-Handlowej im. H. Chodkowskiej w Warszawie (poprzednio Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej)¹⁴. Większą aktywność w tej dziedzinie wykazują biblioteki publiczne. Z sondażu przeprowadzonego przez Instytut Książki jesienią 2013 roku wynika, że 62 biblioteki publiczne udostępniają e-booki w swoich placówkach, 26 bibliotek udostępnia czytniki e-booków, a 151 bibliotek publicznych oferuje dostęp do serwisów umożliwiających wypożyczanie i korzystanie z książek w formatach elektronicznych za pośrednictwem Internetu¹⁵. Wypożyczanie e-booków przez biblioteki robi się coraz popularniejsze i tak np. Dolnośląska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu oferuje do wypożyczenia 28 czytników Kindle 5 Classic¹⁶. Ma to również miejsce w krakowskiej Artetece, gdzie czytelnicy mają do dyspozycji łącznie 60 czytników e-booków kilku modeli, z czego połowę mogą wypożyczyć,

¹⁴ Biblioteka. In *Uczelnia Techniczno-Handlowa im. H. Chodkowskiej* [online], 2016 [dostęp: 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uth.edu.pl/dla-studenta/biblioteka>.

¹⁵ E-booki w bibliotece. Seminarium. In *Biblioteka Narodowa* [online], 2014 [dostęp: 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/694-e-booki-w-bibliotece-seminarium.html>.

¹⁶ Wypożycz czytnik e-booków w Dolnośląskiej Bibliotece Publicznej. In *Dobre Programy* [online], 2014 [dostęp: 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.dobreprogramy.pl/Wypożycz-czytnik-ebookow-w-Dolnoslaskiej-Bibliotece-Publicznej,News,57615.html>.

druga część dostępna jest na miejscu¹⁷. Miejska Biblioteka w Gdyni udostępnia 40 urządzeń w sześciu swoich agendach, a WBP w Opolu w ramach usługi oferuje 12 sztuk. Zasady wypożyczania czy też udostępniania na miejscu czytników są różnorodne¹⁸. Przykładowo pełnoletni użytkownik może wypożyczyć czytnik na okres od 2 tygodni w Artetece. Tutaj przy wypożyczeniu obie strony (tj. bibliotekarz i czytelnik) podpisują oświadczenie, umowę wypożyczenia, w której zawarte są dane czytelnika, aktualny stan fizyczny urządzenia oraz niezbędne regulacje i inne zasady użyczenia.

Według regulaminu systemu biblioteczno-informacyjnego Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu¹⁹, czytniki z wgranymi kolekcjami książek wypożyczane są na 4 tygodnie. Wypożyczanie czytników szczegółowo reguluje paragraf 27 regulaminu. Mowa tam m.in. o tym, iż w wypożyczalni udostępniane są czytniki, w

których pamięć wpisana jest określona kolekcja książek (e-booków) oraz puste czytniki książek elektronicznych Kindle do czytania własnych e-booków. Według regulaminu czytelnik może jednorazowo wypożyczyć 1 czytnik książek elektronicznych na okres 4 tygodni. Biblioteka zastrzega, że użytkownik nie ma prawa usuwać żadnych folderów/plików znajdujących się w pamięci czytnika. Przypadek zniszczenia/zagubienia lub uszkodzenia czytnika reguluje paragraf 39 regulaminu. Sposób zabezpieczenia biblioteki przed stratami jest następujący:

1. Uszkodzenie czytnika powstałe z winy wypożyczającego czytnik, naprawiane jest na jego koszt.
2. W przypadku zniszczenia lub zagubienia czytnika książek elektronicznych, czytelnik zobowiązany jest do zakupu nowego sprzętu o takich samych parametrach, a w przypadku, gdyby to nie było możliwe — do zwrotu równowartości nowego sprzętu.

W bibliotekach publicznych regulacje są bardziej restrykcyjne np. przy wypożyczeniu czytnika w MBP w Gdyni pobierana jest kaucja zwrotna wynosząca tyle samo co czytnik, czyli 250 złotych. Pozostałe biblioteki nie pobierają kaucji za wypożyczenie, natomiast wysokość kar ustalona w regulaminach wynosi od 250 złotych do nawet 1100 złotych (nie wliczając akcesoriów)²⁰. Regulamin MBP w Opolu mówi tu też o tym, iż Czytelnik jest zobowiązany do oddania

¹⁷ Arteteka. In *Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie* [online], 2015 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.rajska.info/oferta/wypozyczalnie-i-czytelnie/arteteka.html>.

¹⁸ Morawiec B. M., *Czytniki e-booków w bibliotekach — porównanie usługi wypożyczeń*. In *Lustro Biblioteki* [online], 2014 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.lustrobiblioteki.pl/2014/02/czytniki-e-bookow-w-bibliotekach.html>.

¹⁹ *Regulamin systemu biblioteczno-informacyjnego Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu* [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: http://www.wsb.pl/torun/sites/wsb.pl.torun/files/biblioteka/regulamin_2015.pdf.

²⁰ Morawiec B. M., *Czytniki e-booków w bibliotekach — porównanie usługi wypożyczeń*. In *Lustro Biblioteki* [online], 2014 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.lustrobiblioteki.pl/2014/02/czytniki-e-bookow-w-bibliotekach.html>.

czytnika w terminie określonym w umowie, a opłata karna za brak zwrotu wypożyczonego czytnika wynosi 10 złotych za każdy rozpoczęty tydzień spóźnienia względem ustalonego terminu zwrotu²¹.

Od 1 kwietnia 2013 roku (umowna data zakończenia wdrażania dotacji ministerialnej) do 1 stycznia 2016 roku struktura wypożyczeń w Bibliotece WSB w Toruniu kształtowała się następująco: w katalogu OPAC zarejestrowano 255 wypożyczeń w ciągu 26 miesięcy pracy biblioteki. Dane statystyczne pokazują, iż czytniki średniorocznie wypożyczane są 118 razy (miesięcznie ok. 10 razy). Dla porównania warto przytoczyć roczne statystyki z bibliotek publicznych: pokazują one, iż najwięcej czytników e-booków wypożyczanych jest w Artetece (233 razy). Biblioteka ta posiada największą ilość urządzeń i wypożycza na stosunkowo krótki okres, a mianowicie 2 tygodnie. Usługa mimo ograniczeń cieszy się popularnością w WBP w Opolu (25 wypożyczeń). Z oferty MBP w Gdyni skorzystano 18 razy. Najmniej — 7 razy wypożyczano czytniki w MBP w Opolu. Trzeba pamiętać, iż każda z bibliotek wprowadziła inny okres wypożyczeń urządzeń, co znacznie wpływa na statystyki²².

W kontekście wszelkich racjonalnych decyzji zakupowych, potrzeb czytelników i możliwości (tak technicznych, jak i finansowych) bibliotek warto wziąć pod uwagę wady czytników czy e-booków. Mankamenty zostały wytknięte w raporcie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego *Biblioteki cyfrowe i książka elektroniczna*:

- szybkie „starzenie” się urządzeń służących do odczytu formatu oraz dynamiczny rozwój formatów, co nie daje gwarancji, że czytniki dostępne dziś, będą odtwarzać e-booki wydane za kilka lat w nowym formacie
- wysoka cena niektórych e-booków, zwłaszcza nowości. Wprawdzie zmniejsza się to z każdym rokiem, ale w Polsce nadal wiele e-booków kosztuje więcej niż ich papierowe odpowiedniki²³.

W praktyce biblioteki uczelnianej, rozpatrując możliwość zakupu czytników należałoby skonfrontować wnioski ministerstwa z zaletami posiadania czytników i e-książek. Z praktyki Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej wzbogacenie zasobów o urządzenia przeznaczone do czytania e-publikacji dało wymierne korzyści dla użytkowników i samej instytucji, wśród których należy wymienić m.in.: wzrost zainteresowania biblioteką i popularyzację e-czytelnictwa. Warto pamiętać, że czytniki to urządzenia wygodne w użyciu i łatwe w obsłudze.

²¹ Regulamin używania czytników ebooków Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://mbp.opole.pl/posts/view/group/regulaminy/regula-min-uzyczania-czytnikow-ebookow-miejskiej-biblioteki-publicznej-w-opolu-16>.

²² Morawiec B. M., Czytniki e-booków w bibliotekach — porównanie usługi wypożyczeń. In: *Lustro Biblioteki* [online], 2014 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.lustrobiblioteki.pl/2014/02/czytniki-e-bookow-w-bibliotekach.html>.

²³ *Biblioteki cyfrowe i książka elektroniczna (e-książka)* [Raport MKiDN] [online], 2010 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2010/03/E-book-raport-dla-Komisji.pdf>.

Oferują komfortowe czytanie e-książek ze względu na wykorzystywaną technologię e-papieru. Ułatwiają korzystanie ze źródeł informacji czytelnikom słabowidzącym dzięki możliwości dowolnego renderowania tekstu. Nie do przecenienia jest również dodatkowa funkcja czytników *text-to-speech* pozwalająca na odsłuchiwanie książek (nie należy jej mylić z audiobookami).

W niniejszym artykule opisano kroki podjęte przez Bibliotekę Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu w celu rozszerzenia oferty źródeł elektronicznych udostępnianych czytelnikom o nowe medium — książki elektroniczne. Główny akcent położono na pokazaniu otwartości tej biblioteki na wdrażanie nowoczesnych technologii co znacząco wzbogaca ofertę związaną z usługami edukacyjnymi i zapewnia użytkownikom możliwość dotarcia do różnorodnych źródeł informacji.

Bibliografia

- [1] *Arteteka*. In *Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie* [online], 2015 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.rajska.info/oferta/wypozyczalnie-i-czytelnie/arteteka.html>.
- [2] *Biblioteka*. In *Uczelnia Techniczno-Handlowa im. H. Chodkowskiej* [online], 2016 [dostęp: 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uth.edu.pl/dla-studenta/biblioteka>.
- [3] *Biblioteki cyfrowe i książka elektroniczna (e-książka)* [Raport MKiDN] [online], 2010 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <https://nowoczesnapolska.org.pl/wp-content/uploads/2010/03/E-book- raport-dla-Komisji.pdf>.
- [4] Deluga E., Krzesimowska E., Skotnicka A., *E-books czyli książki cyfrowe*. In *Slide-Player* [online], 2013 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://slideplayer.pl/slide/60115>.
- [5] *Dotacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi, warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia*. In *WikiPSRP* [online], 2014 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: http://wiki.psrp.org.pl/Dotacja_Ministerstwa_Nauki_i_Szkolnictwa_Wyższego_na_zadania_związane_ze_stwarzaniem_studentom_i_doktorantom,_będącym_osobami_niepełnosprawnymi,_warunków_dopełnego_udziału_w_procesie_kształcenia.
- [6] *E-booki w bibliotece. Seminarium*. In *Biblioteka Narodowa* [online], 2014 [dostęp: 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/694-e-booki-w-bibliotece-seminarium.html>.
- [7] *Jaki czytnik e-booków wybrać?* In *Świat czytników : wszystko o czytnikach e-booków, książkach elektro nicznych i Kindle w Polsce* [online], 2011 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://swiatczytnikow.pl/o-co-chodzi/jaki-czytnik-wybrac>.
- [8] Kotula S., *Komunikacja bibliologiczna wobec World Wide Web*, Lublin 2013.
- [9] Lewandowski K., Fałkowski P., *Dyrektywa VAT 2006/112 : komentarz*, Warszawa 2012.

- [10] Morawiec B. M., *Czytniki e-booków w bibliotekach — porównanie usługi wypożyczeń*. In *Lustro Biblioteki* [online], 2014 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.lustrobiblioteki.pl/2014/02/czytniki-e-bookow-w-bibliotekach.html>.
- [11] Niedźwiecka-Ambroziak J., *Kolekcje akademickie na czytnikach e-booków. Wdrażanie, funkcjonowanie i badanie użyteczności w Bibliotece WSB w Toruniu*. II Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Homo Communicativus. Przestrzeń informacyjna współczesnej nauki” (Toruń, 25-26.06.2015 r.).
- [12] Pijewski M., *Książki elektroniczne w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu — stopień zainteresowania czytelników na tle wykorzystania pozostałych źródeł elektronicznych*, „EBIB. Materiały konferencyjne”, [online], 2007, nr 17 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat17/pijewski.php>.
- [13] *Regulamin systemu biblioteczno-informacyjnego Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu* [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: http://www.wsb.pl/torun/sites/wsb.pl.torun/files/biblioteka/regulamin_2015.pdf.
- [14] *Regulamin użyczenia czytników ebooków Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu* [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://mbp.opole.pl/posts/view/group/regulaminy/regulamin-uzyczenia-czytnikow-ebookow-miejskiej-biblioteki-publicznej-w-opolu-16>.
- [15] *TEB Akademia. Centrum Rozwoju Szkół Wyższych* [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.teb-akademia.pl/pl,o-nas,grupa-kapitalowa>.
- [16] *To ePub* [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://toepub.com>.
- [17] *[Vedia eReader K10]*. In *AB S.A.* [online], 2015 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.ab.pl/catalog/product/248122?language=pl>.
- [18] *Wsparcie niepełnosprawnych studentów i doktorantów*. In *Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego* [online], 2016 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nauka.gov.pl/wsparcie-niepelnosprawnych-studentow-i-doktorantow>.
- [19] *Wypożycz czytnik e-booków w Dolnośląskiej Bibliotece Publicznej*. In *Dobre Programy* [online], 2014 [dostęp 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.dobreprogramy.pl/Wypożycz-czytnik-ebookow-w-Dolnoslaskiej-Bibliotece-Publicznej,News,57615.html>.
- [20] Zygierewicz A., *E-book: produkt, technologia, rynek*, „Analizy”, [online], 2013, nr 9 [dostęp: 2016-04-12]. Dostępny w World Wide Web: [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/D7A0CA3753C8E631C1257B83003B39FB/\\$file/Analiza_BAS_2013_98.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/D7A0CA3753C8E631C1257B83003B39FB/$file/Analiza_BAS_2013_98.pdf).

